

esett, azért mivel ennek pintzóját, melly ezen vár építetése' gátjának mondatott lenni, bedöntette, földdel megtöltette, és semmivé tétette. Innét a' legnagyobb ellenségeskedés származott közöttök, úgy hogy tsak az Ország Rendjei békélthették őket meg. a)

Ezen vár a' Hékkői Járásban vagyon.

X.

S a l g ó V á r a.

Egy a' természettől jól elrendelt háromszöget látszik mutatni Salgó, Somoskö, és Zagyva várak' környéke, mellyek egymástól mintegy fél mérföldnyire fekszenek. Ezen három várak között Salgó vára legmagasabb.

Hajdan, a' veszedelmek idejében ezen három várbeliek olly szóbeli egyességre léptek: hogy ha valamelyikben közülök az ellenség' közelítése, vagy annak valami kémje észre vétetnék, abban azonnal egy ágyú-lövés által jel adassék a' két szomszéd várbelieknek, hogy azok fegyvereseikkel segítségre és oltalomra egyszeriben elő-állhassanak. Ez helyes intézet volt; mert azon feljül, hogy ezen várak közel voltak egymáshoz építve, Somoskönek és Salgónak két tornya is volt, mellyekből meszsze lehetett látni, 's az ágyú' hangja is meszsze elhatott. Zagyva várát legkevesebbé

a) 1659. Art. 115.

érhette a' jeladó ágyú-hang, mert azt az előtte lévő magas hegyek igen meggátolták. Ezen utóbinak omladéka azt bizonyítja, hogy ez sokkal régiebb a' két elsőbb váraknál, 's ennek építése még a' Cseheknek tulajdonítatik.

Salgó vára egy magas és tsutsos hegy' tetejére építetett hajdan, 's kerületét egy kösziklás meredek teszi, allját pedig mély völgyek ékesítik. Napkelet felől megmászhatatlan kösziklák oltalmazzák, 's nints is ezen várba egyéb bemenetel a' délfelől való, melly része a' hegyeknek menedékes már magától a' természettől is, de azon feljül még emberi kezek által is meg van egyengetve. Mégis nagyon fáradságos ezen várhoz a' felmenetel; sűrű erdőség között megy az ember felé, 's midőn azt véli, hogy már a' hegy' tetején van, és tzeját elérte, akkor a' megmászottaknál még sokkal nagyobb magasságú hegyeket és kösziklás bértzeket lát maga előtt, mellyekre még nagyobb fáradsággal lehet feljutni.

A' várat elérvén olly magasságról tekint le az ember, hogy a' többi körülötte lévő hegyeket (a' Karants hegyét ide nem értvén) mind alatta látja heverni. Ezen várnak a' kapuja felé való tájékán tsiga-kerekségű a' bemenetel, mellynek oszlop-darabjai még most is kitetszenek; a' kapun belől pedig egy kis térség vagy, mellynek kerületét a' köszikla, és az arra építetett kő-bástyák teszik, mellyek hajdan a' várbelieknek oltalomú szolgálta. Innen egy rejtek boltozaton általmen-

vén, a' pintzékhez hasonló, 's még most is valamennyire kitetsző lakhelyekhez jut az ember, melyek a' kősziklába mesterségesen és igen nagy munkával vésettek be.

Ezen várnak tsaknem minden oldalain a' természet által mintegy bástyaképen felemelt szegletes kősziklákat láthatni. Ezen vár tsaknem 500. fegyvereknek adhatott hajdan mendékhelyet, 's benne két különös tsiga kerületű formára keresken készített szobák is voltak, melyekben a' veszedelmes idők alatt a' vár' kormányozója lakott; de már az egyik tsak omladék, 's a' másik is közelget végső romlásához. Az innen való letekintés a' mély völgyekbe, könnyen fő-szédülést okoz.

Gróf Volkra Ottó Kristóf, midőn ezen vár birtokában volt, emlékezet okáért maga felment ennek megtekintésére; ebben azomban akkor sem lehetett valamelly volt kutnak nyomaira akadni; innen azon egyenes következtetést kellett kihozni: hogy esső-viz-gyűjtő tsatornák által szereztek magoknak a' várbeliek italt. Van ugyan a' vár' allján egy forrás-kút, de azt a' táborozás idején nem használhatták a' várbeliek.

Ezen várnak építéséről semmi bizonyosat nem tudunk, 's neve sem nyújt semmi világosságot; mert az sem a' környék' nevezetével, sem valamelly jeles familia' nevével meg nem egyez, ha tsak hajdani kormányozója' Salgivári Simon nevére nem alkalmaztatjuk, kinek gyávaságát alább fogjuk előadni.

Hogy Salgónak hajdani birtokossa Derentsinyi Farkas volt, a) az bizonyos, de nagy ideje már, hogy ezen régi nemzetségnek magva szakadt.

Nem régiben ez előtt egynehány Juhászok, a' várnak alsóbb részéről egy nem nagy ablakot vévén észre, melly a' legveszedelmesebb meredek felett van, reménnyel tele, hogy majd ki tudja melly nagy kintsekre találnak az annak üregében képzelt rejtek-boltozatok között, neki bátorodtak, 's felfáradtak a' nagy meredekre négy kézláb, de oda érvén látták, hogy azon ablak olly kitsiny, hogy azon bemenni nem lehetne, 's azon feljül olly magasan is van, hogy ahoz nem is közelíthetni. Hosszas tanátskozás után lajtorja helyett egy ágas fát támasztottak a' falnak, mellyen az egyik közülök, életének nem kis veszedelmével fel is ment, 's az említett ablakot a' kezében lévő fejszével nagy fáradsággal annyira megnagyobbította, hogy azon be is mászhatott; azonban a' reménylt nagy kintsek helyett néhány nyil-iveket és tsatorna darabokat talált. Melly borzasztó veszedelemre szánták elezek magokat, a' kints-találás bizonytalan reménysége alatt. Így vezeti az embereket a' gyarlóság vakmerőségre, de csak az erőtleneket.

Betses volt ezen vár hajdan a' Csehek előtt, a' kik ezen Vármegyében több váraknak, 's nevezetesen Salgónak is birtokosi voltak; de ezt Mátyás Király 1462-ben Giszkrától, a' zenebonásko-

a) Buday Ezsaiás.

dó Csehek' vezérétől több várakkal egyetemben vissza foglalta.

Arslanes nevű Török Vezér Salgó várát 1554-ben, midőn annak Kapitánja Zagyva Simon, birtokosa pedig a' már említett Derentsényi Farkas volt, valósággal nevetséges hadi fortéllya által hatalma alá hajtotta. Ö t. i. minekutánna 1552-ben a' Bussai oltalom bástyákat, a' toronnyal együtt lerontotta volna, 1554-ben Salgó vára alá jött népével, 's hogy a' várbelieket elrémítse, a' mint Istvánffy hosszasan leírta, vastag fákat kötöttetett ágyúk gyanánt tengelyekre, 's azok eleibe számos ökröket fogattatván, nagy kiáltozással 's patogatással vonattatta az ágyúk' képét viselő vastag fákat a' vár felé. Megijedvén a' nagy lármától a' félénk 's védelemre készületlen várbeliek, üresen hagyták a' várat, melyet a' Törökök egyszeriben elfoglaltak. Több veszedelmeken is ment ezen vár által, ámbár azokról hazai íróink tsak felesleg emlékeznek. Az bizonyos, hogy 1561. esztendőben Salgó várát a' Török bírta, a' mit Verantius Antal, Egri Püspök is bizonyít, I. Ferdinánd Királyhoz Junius' 26-ikán 1561-ben írt tudósításában, melyet így fejez be :

— — — „Die similiter XXIV. Junii Turcae
 „arcis Salgó struxerant insidias nostris, qui sunt
 „in arce Losontziorum Somoskeő, sibi non plus
 „medio milliari vicina; ad quas cum eosdem pau-
 „cis objectis equitibus excitos pertraxissent, oc-

„ciderunt ex illis circiter XII. reliqui ad arcem
„ipsam fugati, aegre se intra vallum servaverunt. a)

De midőn 1592. eszt. Tiefenbach Kristóf és Pálffy Miklós Fő Vezérek által ~~Fülek~~, 's több várai Nógrád Vármegyének, a' Törökök' súlyos igája alól kiszabadítatott, akkor Somoskö, Hollókö 's Buják is üresen hagyattatott a' Törökök által, és Salgó vára is vissza foglaltatott, mellyből azomban már most pusztá köfalai' omladékainál egyebet semmit sem láthatni.

Hajdan ezen vár az egész Salgói urodalomnak feje volt, főképen midőn Derentsényi után Balassa Bálint birtoka alá jutott. Balassa Bálint, testámentoma szerint a' Jesuitáknak hagyta ezen urodalmát, de azok soha sem voltak ennek birtokában; mert halála törtévéen Balassa Bálintnak, ezen jószág a' Királyi Fiscusra vissza szállott. b) Idő' jártával Királyi adományúl nyerte ezt a' fent nevezett Gróf Volkra; ennek magva-szakadtával Királyi megegyezés mellett Báró Szluha Ferentzre szállott, most pedig Jeszenitzei Jankovits Antal bírja.

Mind ezek után el nem mellőzhetem azt, hogy közel ezen várhoz egy kősziklás hegy vagyon, mellyet a' köznép Fakó Pál kövének nevez; kitől vette ezen nevezetét, az bizonytalan, de hogy hajdan vigyázó hely volt, az bizonyos. Nem meszsze

a) Steph. Katona T. 23. pag. 487.

b) Buday Ezsás ezeket hosszabban előadja.

T a b e l l a G e n e a l o g i c a C o m

L i n e a e G á c s i e n s i s a l

IVANCH	ANDREAS	NICOLAUS I.	ANDREAS III.	PETRUS I.	JOANNES V.	PETRUS III.	LADISLAUS V.
vixit:	C. de Bania	dictus	dictus	de Ghymes	vixit	vixit 1505.	hic incipit Linea Forgasi- orum in Gl
1200,	Judex Curiae	Forgách	de Lekeny	Janit. Reg.	1448.	vixit	SIMON
	Anno 1290.	vixit	Kozmál	vixit		1547.	Pinc
		1333.	vixit	1421.			R. Ma
			1381.				159
						GREGORIUS I.	
						vixit 1505.	
						hic incipit	
						Linea Gácsi-	
						ensis.	

ehéz még egy másik, Pétskő nevezetű hegy van, mellyen régi időktől ólta olly nagy kő-rakás vagy, hogy már tsak abból is roppant nagy épületet lehetne építeni. Minek, mikor, és ki által hordattatott ezen kő-rakás öszve, a' régiség homálya alatt elrejtve tartatik.

Salgó vára a' Füleki Járásban vagy.

XI.

S o m o s k ő V á r a.

Salgó várának leírásában említetett, hogy ezen Somoskői vár, Zagyva és Salgó várával egy három szeget látszatik tenni. Ezen vár a' Somos-Újfalu nevezetű helységtől mintegy fertály mértföldre fekszik. Nálánál magasabb hegyekkel van ugyan kövülvéve, de azon kő-szikla is elég magas, a' mellyen építetett. Napkelet felől az erdős Medves hegye, napnyugotról a' hasonlóképen erdőséggel megrakott Sátoros hegye keríti; délnek Salgó vára látszik magas kőszikláján. Ezen egymáshoz kaptsolt hegyeknek délfelé való kősziklás részek menedékes, 's itt van a' várba a' felmenetel; ellenben mintegy éjszak és napkelet felől egy igen nagy, meredek 's mély völgy vagy.

A' Somoskői várnak három, nagy szorgalommal és fáradsággal épült, 's toronyhoz hasonlítható magas kerek bástyája van, mellyen olly erő-